

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

9 клас

Варыянт 1

Заданне 1. Запішыце выказванні беларускіх мастакоў слова ў фанетычнай транскрыпцыі.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Дзіва з дзіў для чалавека: ён часовы. (Н. Мацяш.)

[_____]

_____]

Заданне 2. Ніжэй змешчаны спіс сучасных запазычаных слоў, якія актыўна ўжываюцца ў беларускай мове. Для кожнага з іх трэба:

1. Даць кароткае тлумачэнне значэння.

2. Прапанаваць адзін ці два беларускія адпаведнікі (неалагізмы), якія маглі б выкарыстоўвацца замест запазычання.

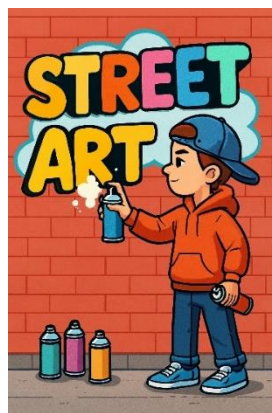
Максімальная колькасць балаў – 6.



Сэлфі



Валанцёр



Стрыт-арт

Слова	Тлумачэнне	Адпаведнікі
Хіпстар		
Хейтар		
Фэйк		

Заданне 3. Падбярэце да змешчаных у левым слупку назоўнікаў патрэбныя словы з наступнага абзаца так, каб склаліся фразеалагізмы. Для гэтага як самім апорным назоўнікам, так і падабраным словам пры неабходнасці надайце патрэбную граматычную форму. Запішыце атрыманыя фразеалагізмы ў правым слупку насупраць адпаведных ім значэнняў.

Словы-кампаненты для складання фразеалагізмаў: *біць, валяцца, гнацца, гуляць, два, з, за, задаваць, заставацца, на, не, не, па, у (ў).*

Максімальная колькасць балаў – 6.

<i>агонь</i>	‘дзеінічаць неасцярожна, не лічачыся з небяспекай’	
<i>дарога</i>	‘дастаецца з вялікай цяжкасцю; дарма, лёгка не возьмеш каго-,што-н.’	
<i>доўг</i>	‘адказваць, адплачваць каму-н. тым самым (адносінамі, учынкам і пад.)’	
<i>заяц</i>	‘брацца адразу за дзве справы, дамагацца дзвюх розных мэт’	
<i>кішэнь</i>	‘прычыняць грашовую страту’	
<i>тон</i>	‘паказваць прыклад у чым-н., становіцца ўзорам для іншых; аказваць уплыў на ход падзей’	

Заданне 4. Ад прапанаваных слоў утварыце суфіксальным спосабам шэсць назоўнікаў, якія абазначаюць асобу чалавека. У якасці ўтваральных выкарыстоўвайце толькі тыя словы, ад асноў якіх назвы асобы могуць быць утвораны непасрэдна.

Максімальная колькасць балаў – 6.

<i>варажба</i>		<i>Маладзечна</i>	
<i>водаправод</i>		<i>цымбалы</i>	
<i>будоўля</i>		<i>свіння</i>	
<i>ашукаць</i>		<i>кірунак</i>	
<i>курыца</i>		<i>гістарычны</i>	

Заданне 5. На аснове прапанаваных слоў запоўніце табліцу, выпісаўшы ў правы слупок слова (словаформу) адпаведна пазначаным у левым слупку патрабаванням.

Максімальная колькасць балаў – 6.

1	Назоўнік з канчаткам -і: жалюзі, СМІ, крохкі, ападкі	
2	Прыметнік, які мае адзін суфікс: надзейны, выратавальны, нясны, непазнавальны	
3	Займеннік, які не мае формы назоўнага склону: мной, табе, сябе, некага	
4	Лічэбнік, які мае два канчаткі: пяцідзясяты, дзевяноста, шэсцьсот, паўтары	
5	Дзеяслоў, у якім канчаток 1-й асобы адзіночнага ліку складаецца з аднаго зычнага гукі: любіць, спяваць, даваць, пад’есці	
6	Дзеепрыслоўе, утворанае ад дзеяслова II спражэння: бегучы, смеючыся, сказаўшы, вырашы	

Заданне 6. Пры электронным перакладзе з рускай мовы на беларускую ў некаторых сказах былі дапушчаны маўленчыя памылкі. Дапамажыце іх выявіць, патлумачыць і паправіць. Улічыце, што сярод прапанаваных могуць быць як сказы з памылкамі, так і без памылак.

Максімальная колькасць балаў – 6.

№ сказа	Сказ
1	Асноўная мэта зборніка – не толькі дапамагчы настаўнікам беларускай мовы, але і вучням у падрыхтоўцы да выпускнога экзамену.
2	Уключаныя тэксты ў зборнік падабраны з улікам наяўнасці ў іх асноўных арфаграм і пунктаграм, вывучэнне якіх прадугледжана праграмай па беларускай мове для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі.
3	Творы Сымона Буднага мелі вялікую папулярнасць сярод жыхароў Беларусі, у якіх наш асветнік выступаў за вызваленне чалавечага духу, за свабодную стваральную працу.
4	Любчанскі замак славіўся сваёй багацейшай бібліятэкай.
5	Дванаццатага красавіка тысяча дзевяцьсот шэсцьдзясят першага года чалавек упершыню паляцеў у космас.
6	Удзячныя нашчадкі шануюць памяць пра тых, хто цаною свайго жыцця адстаялі Перамогу.

№ сказа	Тлумачэнне памылкі (пры яе наяўнасці)	Выпраўлены варыянт сказа
1		
2		
3		
4		
5		
6		

Заданне 7. Перакладзіце тэкст на беларускую мову.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Жила-была на свеце Зеленая Лошадь. Глаза у нее были как крыжовник, грива – как хмель, который оплетает заборы и деревья, спина была как мягкий мох, и её всегда хотелось погладить. Чулочки на ногах – серебристые, как листья тополя, а хвост был похож на можжевельник. Жила Зеленая Лошадь на воле, в лесах и в глуши, и паслась где хотела. Заприметить ее среди зелени было очень и очень трудно, и люди, которые ходили в лес, никогда ее не замечали. (По Ю. Ковалю.)

Заданне 8. У схемах “зашыфраваны” літаратуразнаўчыя тэрміны і паняцці. Разгадайце і запішыце іх у адпаведную ячэйку табліцы.

Максімальная колькасць балаў – 6.

А		Г	
Б	_____ А _____ Б _____ А _____ Б	Д	свет _____ свет _____ свет _____ свет _____
В		Е	— ' / — ' / — ' /

А	
Б	
В	

Г	
Д	
Е	

Заданне 9. Устаноўце адпаведнасць паміж імёнамі беларускіх пісьменнікаў, асветнікаў і фактамі іх біяграфій. Адпаведныя лічбы запішыце ў ячэйках побач з адпаведнымі літарамі.

Максімальная колькасць балаў – 6.

А	Янка Купала	В	Уладзімір Караткевіч	Д	Максім Багдановіч
Б	Якуб Колас	Г	Кандрат Крапіва	Е	Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч

1	Росквіт творчасці прыпадае на XIX ст.; верш, паэма, вершаваная аповесць, камедыя, фарс-вадэвіль, опернае лібрэта, публіцыстыка, паэтычны пераклад; вучыўся на медыка, але вядомы як пісьменнік
2	Нарадзіўся ў горадзе, які стаіць на Дняпры; адна з асноўных тэм творчасці – адлюстраванне падзей 1863–1864 гг.; “Беларуская песня”

3	Нарадзіўся ў XIX ст.; вядомы як паэт і драматург; у сваёй творчасці ўвасобіў легенду пра паходжанне Магілёва
4	Нарадзіўся на Міншчыне; пісаў вершаваныя і прэзачныя творы; “Песні жалбы”; напісаў паэму, якую называюць энцыклапедыяй сялянскага жыцця, Бібліяй беларусаў
5	Нарадзіўся ў Беларусі, але значную частку жыцця правёў у Расіі; пры жыцці выйшаў толькі адзін зборнік вершаў, але прызнаны класікам беларускай літаратуры; у адным з самых вядомых твораў расказвае пра працу слупкіх персіярань
6	Нарадзіўся на Магілёўшчыне ў пачатку XX ст.; вядомы як прэзач, а таксама як лексікограф; у сваёй творчасці закранае праблемы вайны і інтэлігенцыі
7	Нарадзіўся на Міншчыне ў XIX ст.; вядомы як драматург і байкапісец; у адным з самых вядомых сваіх твораў паказаў чалавечае невуцтва праз вобраз барана

А		Б		В		Г		Д		Е	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

Заданне 10. Сёлета будзе адзначацца 140-годдзе з дня нараджэння аднаго з самых цікавых пісьменнікаў XX стагоддзя. Ён вядомы сваімі апавяданнямі і апавесцямі, неверагоднымі абразкамі. У адным з апавяданняў пісьменнік паказвае трагедыю маці, ад якой адракаецца сын, што з’ехаў у горад і стаў адвакатам. Узнагародай для маці сталі некалькі “трохрублёвых паперак”.

Прыгадайце і запішыце аўтара і назву твора, а таксама імя галоўнага героя – сына.

Уявіце, што паводле гэтага апавядання здымаецца фільм. Ваша задача — стварыць жывы і яркі вобраз героя на экране. Каб дапамагчы гэта зрабіць, **складзіце тры парады для акцёра, які выконвае ролю сына.** Парады павінны быць накіраваны на раскрыццё лёсу, думак і паводзін персанажа для перадачы аўтарскай думкі ў апошняй сцэне сустрэчы з маці. **Першая з парад павінна тычыцца адзення героя, другая – яго мімікі і жэстаў, трэцяя – інтанацыі. Апішыце фінальны эпізод, для якога будуць актуальныя парады (апісанне да 100 слоў).**

Аўтар	
Назва твора	
Імя сына	

Эпізод:

№ п.п.	Парады
1	
2	
3	